

A 8068/7

AARDRIJKSKUNDIG
WOORDENBOEK
DER
NEDERLANDEN,

BIJENGEBRAGT

DOOR

A. J. van der Aa,

onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden.

ZEVENDE DEEL.

L. M.

Te Gorinchem, bij
JACOBUS NOORDUYN.

1846.

LIEMPER-BARRIERE, tolhuis aan den straatweg, halfweg 's Bosch en Eindhoven in het geh. *Vrilkhoven*, $\frac{1}{2}$ u. ten Z. van de kom van het d. *Liempde*.

LIEN, d. in *Oost-Indië*, op het *Moluksche eil. Amboina*, op het Noord-Oustelijk gedeelte van de kust van *Hitoe*, gespans. *Oeli-Say-Lessie*.

LIENDEN, gem. in de *Neder-Betuwe*, prov. *Gelderland*, distr. *Nijmegen*, arr. en kant. *Tiel*, (6 k. d., 24 m. k., 9 s. d.); palende N. aan den Rijn, O. aan de gem. Kesteren, Z. aan de gem. IJzendoorn, W. aan de gem. Maurik.

Deze gem. bevat de heerl. Ter-Lede, Lienden, Ommeren en de Marsch, benevens het d. Ingen en de b. Aalst en Meerten. Zij beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 5834 bund. 6 v. r. 57 v. ell., waaronder 5400 bund. belastbaar land. Men telt er 402 h., bewoond door 504 huisgez., uitmakende eene bevolking van ruim 3100 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, aardappelen-teelt en handel in fruitgewas, boter en varkens. Ook heeft men er een steenoven en twee windkorenmolens.

De Herv., die er ruim 3000 in getal zijn, onder welke ruim 800 Ledematen, maken de gem. van Lienden, Ingen en Ommeren uit, welke ieder in deze burg. gem. eene kerk hebben.

De R. K., van welke men er 50 telt, behooren tot de stat. van *Maurik*. — De 10 Evang. Luth., die er wonen, worden tot de gem. van *Tiel* gerekend. — De 24 Isr., die men er aantreft, behooren tot de ringsynagoge van *Nijmegen*.

Men heeft in deze gem. 3 scholen, als: ééne te Lienden, ééne te Ingen en ééne te Ommeren, welke gemiddeld door een getal van 290 leerlingen bezocht worden.

Het wapen dezer gem. bestaat uit een veld van keel (rood), met een kruis van sinople (groen).

LIENDEN, heerl. in de *Neder-Betuwe*, prov. *Gelderland*, distr. *Nijmegen*, kw., arr. en kant. *Tiel*, gem. *Lienden*; palende N. aan de heerl. Marsch, O. aan Kesteren, Z. aan Ter-Lede, W. aan Ingen en Eck-en-Wiel.

De heerl. bevat het d. Lienden, benevens eenige verstrooid liggende woningen, en beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 500 bund. Men telt er 116 h., bewoond door 158 huisgez., uitmakende eene bevolking van 850 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, aardappelteelt en handel in fruitgewas, boter en varkens. Ook heeft men er eenen steenoven en eenen windkorenmolen.

De Herv., die er 800 in getal zijn, maken, met die van Meerten, Aalst en de Marsch, eene gem. uit, welke tot de klass. van *Tiel*, ring van *Ingen*, behoort, en ruim 1750 zielen, onder welke ruim 500 Ledematen, telt. De eerste, die in deze gem. het leeraar-ambt heeft waargenomen, is geweest JOHANNES BERNARDI STRIJDHOLT, die in het jaar 1885 naar Loenen op de Veluwe, vertrok.

Men treft er 6 Evang. Luth., 13 R. K. en 17 Isr. aan. — Men heeft in deze heerl. ééne school, welke gemiddeld door een getal van 80 leerlingen bezocht wordt.

Deze heerl. was zeker een eigendom van Graaf WICHMAN, aan de oevers van den Rijn; want, ten jare 970, gaf hij aan de kerk van Elten, benevens andere goederen, het hof (curtis) LIENDLE, of, volgens een ander handvest, LIENDNA. Over deze gift rees verschil tusschen de Abdis van Elten en ADELA, dochter van Graaf WICHMAN,

toen getrouwd met Graaf BALDERICK, waaromtrent, bij uitspraak van Keizer OTTO III, in het jaar 997, eene schikking werd beraamd. Half LIENDEN (*Lienden dimidia pars*) bleef aan Elten; terwijl ADELA de andere helft aan zich behield, en die naderhand aan ADELBOLT, den negentienden Bisschop van Utrecht, voor het klooster Hogenhorst, schonk. Dit blijkt uit den bevestigingsbrief van 1028, onder BERNULPHUS, den twintigsten Bisschop, gegeven, alwaar die plaats ATRIUM LIENNA genoemd wordt. In eenen naderen bevestigingsbrief, van 1050, staat: *Omnia prædia quæ Adelboldo Adela Comitissa dedit, Atrium Lienne cum omni procinctu et districtu in novalibus, sylvis, etc.*; dus met het rechtsgebied. Hieruit verneemt men, hoe de abdij van St. Paulus, verwaarts het klooster Hogenhorst verplaatst was, half LIENDEN bekomen heeft. De andere helft, aan Elten toegekend, is, door eene uitgifte, aan bijzondere Heeren gebragt, die daarna den naam van LIENDEN aannamen, en die niets gemeens hadden met de helft, aan St. Paulus toebehoorende. Deze verdeeling heeft tot den huidigen dag toe voortgeduurd; wij zullen beide afzonderlijk behandelen.

Den 25 April 1527 nam REINALD, Graaf van Gelre, voor den tijd van 44 jaren, in pacht van den Abt van St. PAULUS het hoog en laag rechtsgebied van LIENDEN, voor twee beeren 's jaars, die vet en goed waren, of voor iederen beer vier pond kleine penningen, op St. Maartensavond te betalen. Zijn zoon, Hertog REINALD, vernieuwde die pacht voor zijn leven, den 14 Mei 1545, en Hertog EDUARD insgelijks den 25 April 1567, maar de uitgang werd toen met eenen beer vermeerderd. Hertog WILLEM in 1581, Hertog REINALD IV in 1405, Hertog ARNOLD in 1425, Hertog KAREL in 1492, ontvingen die erfpacht voor de gemelde drie beeren of twaalf oude schilden 's jaars; maar den 8 November 1555 verkreeg Hertog KAREL, van den Abt van St. PAULUS, erfelijk de gerigten van LIENDEN en *Driel*, die hij te voren alleen voor zijn leven bezat, en zulks zonder pacht te betalen; dewijl de Abt zijne goederen, in 's Hertogen land gelegen, die in verwin waren, van den Hertog ingelost had. In het jaar 1560 vernieuwde Koning FILIPS de erfpacht voor twaalf schilden. De kamer van Financiën te Brussel had aan het hof geschreven, om den Abt te bewegen, de heerlijkheden LIENDEN en *Driel* voor altoos of voor eenigen tijd aan het Hertogdom Gelre gehecht te laten, en het Hof antwoordde, dat de Abt hiertoe genegen was, op een van de volgende voorwaarden: of alle goederen van de abdij in Gelderland schatvrij te laten, of op den ouden voet. Het laatste werd aangenomen. Na de afschudding van het Spaansche juk viel hier over verschil met de Staten van Utrecht, die de goederen van de abdij van St. PAULUS aan zich gebragt hadden, doch den 15 September 1599 werd daarover een verdrag gesloten, bepalende dat de erf-pachten der gerigten van LIENDEN en *Driel*, op den zelfden uitgang en onder de zelfde voorwaarden als Koning FILIPS die in 1550 had ontvangen, aan het furstendom Gelre zouden komen, ten lijve van zoodanigen persoon, als Hof en Rekenkamer zouden benoemen. Dit verdrag is door de Landschap den 28 Mei 1608 bekrachtigd. De opvolging van de bezitters der andere helft, te weten: van de Heeren van LIENDEN is veel duisterder. Waarschijnlijk is het, dat een edel geslacht, hetzij uit deze landen afkomstig, of uit het geslacht van ASPREMONT gesproten, zoo als door sommigen beweerd wordt, de halve heerlijkheid LIENDEN, van de abdij Elten op de eene of andere wijze verworven heeft. Immers werd zij nog vóór het jaar 1795, door die abdij ter leen gehouden, en die helft heeft niets gemeens met de helft aan St. PAULUS behoorende, hetwelk

blijkt uit eenen brief van 1190, waarbij FLORIS, Heer van LIENDEN, Ridder, voor zich en voor zijne vrouw AGNES, de kerkgifte (jus patronatus) van LIENDEN, aan de abdij van St. PAULUS opdroeg. Dit stuk is velen, niet zonder reden, verdacht voorgekomen, omdat er in 1190 nog geene Heeren van BREDERODE bekend waren, wordende die eerst in 1244 gemeld, en omdat de zegels ook niet van dien tijd zijn. Er schijnt echter eene fout in het jaartal, en eene C weggelaten te zijn, zoodat het 1290 zal moeten wezen. Het daaraan gehechte zegel is het buitengewoon zegel van Heer DIRK VAN BREDERODE, Ridder, vertoonende een mans- en een vrouwenhoofd, elkander aanzicende, en wij weten uit de archiven van Haarlem, dat Heer DIRK VAN BREDERODE dit zegel in 1296 gebruikte. Het schijnt ook, dat de naam van FLORIS verschreven is, en dat aldaar DIRK moet staan, want DIRK, Heer van LIENDEN, met AGNES VAN HERLAER getrouwd, had reeds in 1298 eenen volwassen zoon, mede DIRK genoemd. Deze werd, na zijnen vader, Heer van LIENDEN, en verkreeg in 1359 het erfschenkambt van Gelre, bij de verheffing tot een Hertogdom; hij stierf omtrent 1360, en zijn zoon JOHAN, Ridder, volgde hem op. Deze had verschil met den Abt van St. PAULUS, waarover in 1378 eene uitspraak geschiedde, voorbehoudens des Abts hoog en laag geregt; en mogelijk heeft de uitoefening van het regtsgebied daartoe aanleiding gegeven. » De Heer van LIENDEN zal hulde » doen wegens de leenen, die hij van den Abt houdt, en voor zijn » leven het halve van den Abt in erfacht ontvangen." Dit laatste punt schijnt niet nagevolgd te zijn; dewijl Hertog WILLEM, in 1381, dat gerigt wederom pachtte, gelijk wij gezien hebben. Mischien schenen de verschillen over de opvolging in Gelderland, den Heer van LIENDEN, eene bekwame gelegenheid, om de geheele heerlijkheid aan zich te brengen. Immers men kan zich daaruit overtuigen, dat zij hunne helft niet van de Abten hielden. Heer JOHAN had een broeder, Heer STEVEN VAN LIENDEN, die de heerlijkheid Hemmen behuwelijkte. Hij trouwde eerst met ELIZABETH VAN DEN BERG, bij welke hij eene dochter JOHANNA, vrouw van OTTO, Heer van *Heukelom*, verwekte en naderhand met MARGRIET VAN GENNEP, bij welke hij eenen zoon DIRK en eene dochter JOHANNA, eerst getrouwd met HENDRIK, Heer van *Gimnich* en naderhand met JOHAN VAN SLEIDEN, Heer van *Junckerodt*, naliet. Hij stierf in het jaar 1389. Zijne weduwe MARGRIET hertrouwde met JOHAN VAN LOEN, Heer van *Heinsberg*. DIRK, Heer van LIENDEN, zijn zoon, die hem opvolgde, liet geene kinderen na, bij MARIA VAN HORNE, en het schijnt, dat na zijn' dood zijn halve broeder JOHAN VAN LOEN, oudste zoon te *Heinsberg*, vruchteloöze pogingen deed om zijnen erfgenaam te worden. Zijne heerlijkheden LIENDEN, Leede en Oudenweerd, kwamen aan JOHAN, Heer van *Gimnich*, zoon van zijne zuster JOHANNA. Deze verkocht in 1461 deze drie heerlijkheden, het gerigt van Ommeren en andere goederen aan GERHARDT, Heer van *Culenburg* en hij beval te dier gelegenheid aan zijne onderzaten en leenmannen van LIENDEN en Leede, den Heer van *Culenburg* te beëdedigen en te huldigen, hen, van den eed aan hem gedaan, ontslaande. Sedert dien tijd zijn die heerlijkheden aan dat huis gebleven, en werden in 1733 door den Hertog van Saksen aan OTTO FRANS GERARD Graaf van BYLANDT verkocht, in wiens geslacht zij gebleven zijn tot in het jaar 1769, als wanneer zij bij erfmaagescheid tusschen de erfgenamen van OTTO REINARD FRANS GRAVE VAN BYLANDT kwamen aan de meer- en minderjarige kinderen van WILLEM OTTO FRANS GRAVE VAN QUADT TOT WICKRADT, en VROUWE ANNA VAN BYLANDT, wicr

zoon OTTO, Rijksgrave van QUADT, Vrijheer van Wickradt en Schwandenberg, haar in het jaar 1794 bij koop opdroeg aan den Heer MAURITS DE BRUIN, senior, Ontvanger particulier van het arrondissement Nijmegen, uit wiens boedel zij den 30 Augustus 1825 weder bij koop is overgegaan aan Jonkvrouw ANNA MARIA ROBERTINA VAN DEN BURG, die de heerlijkheid met toebehooren, in het jaar 1844, verkocht heeft aan den Heer J. G. SCHUYMER.

Het dorp LIENDEN, LYENDEN of LIJNDEN, van ouds LYNDINIA, en in de wandeling LINDEN genaamd, ligt $4\frac{1}{2}$ u. N. W. van Nijmegen, 2 u. N. ten O. van Tiel, aan den Rijndijk, $51^{\circ} 57' 48''$ N. B., $25^{\circ} 11' 4''$ O. L.

In eenen brief van Keizer OTTO den Grooten, vindt men LIENDLE geschreven; in eenen brief van LOTHARIUS II, staat LECHNI, hetwelk buiten twijfel eene schrijffout is. In eenen open brief van OTTO III, van MCCCCLXCVI, wordt het LIENDEN genoemd; welke spelling door BEKA gevolgd, en door het gebruik is aangenomen.

In de parochiekerk waren vóór de Reformatie twee vikarijen gesticht, eene ter eere van de *Heilige en Onverdeelde Drievuldigheid*, de andere ter eere van de *H. Maagd MARIA*. Deze kerk, een groot, schoon en net gebouw, heeft eenen zeer hoogen, vierkanten, dikken toren met kleine spits, aan welke in 1855 belangrijke herstellingswerken zijn geschied. In 1842 is in de kerk een orgel geplaatst, hetwelk vervaardigd is door C. F. A. NABER, Orgelmaker te Deventer, en den 3 April van dat jaar werd ingewijd. De grond der stichting was gelegd door Mej. M. E. KOCK, die, ofschoon behoorende tot het Evangelisch-Luthersch kerkgenootschap, bij testament, eene som van 1000 guld. daartoe vermaakt had.

Eertijds was er een sterk kasteel bij dit dorp, de Toren van Aspremont of het Huis te Lienden genoemd. Zie het volgende art.

Bij LIENDEN is een veer over den Rijn, Rheeneroever genoemd. Het behoort aan de stad Rheenen.

De kermis te LIENDEN valt in den eersten Zondag in October.

Den 18 Januarij 1809 werd het grootste gedeelte van het d. LIENDEN overstroomd; doch vele menschen, have en vee werden in veiligheid gebragt; door de steeds toenemende vorst konden echter de schuiten geen nut meer doen, en, hoewel velen in hunne woningen moesten blijven, omdat het water daar in gedrongen was, zijn alle de inwoners nog bewaard gebleven. Een huis werd hier weggespoeld, zeven werden onbewoonbaar en twaalf andere zeer zwaar beschadigd. De boomgaarden en het houtgewas echter leden minder, wijl door het beleid van J. VAN LIENDEN, en met behulp zijner bureu, eene kade over een stuk lands was opgeworpen, hetgeen ook ten gevolge had, dat meer dan tien huizen bewoonbaar bleven. Al het vee, uitgezonderd zeven schapen, werd gered.

LIENDEN, huurs. in de *Over-Betuwe*, prov. *Gelderland*, distr., arr. en $1\frac{1}{2}$ u. N. van *Nijmegen*, kant. en gem. *Elst*.

LIENDEN of LIENDE, huurs. in het *Land-tusschen-Maas-en-Waal*, prov. *Gelderland*, kw., distr., arr. en $3\frac{1}{2}$ u. O. ten Z. van *Nijmegen*, kant. en $2\frac{1}{2}$ u. Z. ten O. van *Druten*, gem. en $\frac{1}{2}$ u. O. van *Batenburg*; met 13 h. en 90 inw. Ook is hier eene school.

LIENDEN (HET HUIS-TE-) of HUIS-TE-LYNDEN, ook wel de TOREN-VAN-ASPROMONT geheeten, voorm. kast. in de *Neder-Betuwe*, prov. *Gelderland*, distr. en $4\frac{1}{2}$ u. N. W. van *Nijmegen*, arr., kant. en 2 u. N. ten O. van *Tiel*, gem. en nabij het d. *Lienden*.

AARDRIJKSKUNDIG

WOORDENBOEK

DER

NEDERLANDEN,

BIJEENGEBRAGT

DOOR

A. J. van der Aa,

ONDER MEDEWERKING VAN EENIGE VADERLANDSCHE
GELEERDEN.

DERTIENDE DEEL.

A A N H A N G S E L.

—*—*—*—
TE GORINCHEM, BIJ
J. NOORDUYN EN ZOON.

—
1854.

* LICHTENVOORDE (HUIS-TE-) is eenige jaren nadat de Prins van ORANJE de heerl. LICHTENVOORDE had aangekocht, gesloopt geworden. Ter plaatse, waar het gestaan heeft, ziet men thans eene woning, het Hof genoemd, met 50 v. r. grond.

LICKEBAERTSCHE-WATERING (DE), water, prov. Zuid-Holland, Zie LIKKEBAARTSCHE-WATERING (DE).

LIEDEWIJCONVENT (ST.), voorm. klooster te Schiedam. Zie POORT (HET HUIS-TER-).

LIEDE (DE), watertje, prov. Noord-Holland. Zie LIEDE (DE). W. en A.

LIEFDE (DE), R. K. statie, prov. Noord-Holland, aartspr. van Holland-en-Zeeland, dek. Amstelland, met 620 Communicanten, en door eenen Pastoor bediend wordende. De kerk dezer stat., welke aan den H. NICOLAAS is toegewijd, staat op het Langebleekerspad, buiten de Raambarrière der stad Amstêrdam. Het is een gewoon kerkgebouw, zonder toren, met eenen fraai gebeeldhouwden predikstoel en een sedert 1850 nieuw orgel. In 1845 is bij deze kerk eene begraafplaats voor R. K. aangelegd, waarop eenige monumenten staan.

LIEMBANGAN, distr., in Oost-Indië, op het eil. Java, resid. Samarang, reg. Kendal.

* LIENDEN, gem., paalt Z. aan de gem. Echteld en IJzendoorn, Z. W. aan Tiel. — Men treft er zeer goed zaai-, wei- en hooiland, benevens vruchtbare boomgaarden, aan. Ook wordt er zeer goede tabak geteeld, waarvan men de opbrengst op nagenoeg 2000 Ned. ponden kan schatten. — De Christelijk Afgescheidenen, die er wonen, behooren tot de gem. van Ommeren. — Reg. 22, staat: 290 lees: 590

* LIENDEN, heerl., is groot, volgens het kadaster, 571 bund. 89 v. r. 14 v. ell., waaronder 571 bund. 50 v. r. belastbaar land.

* LIENDEN, buurs. in de Over-Betuwe, ligt $\frac{1}{2}$ u. van Elst, en telt 50 h. en 540 inw.

LIENDERT, geh., prov. Utrecht, arr., kant. en $\frac{1}{2}$ u. N. van Amersfoort, gem. Hoogland, $\frac{1}{2}$ u. O. van den Ham; met 10 h. en 60 inw.

* LIER (DE) bevat mede het geh. Westerlee en de b. Oostbuurt. — Reg. 25, staat: ABRAGAM lees: ABRAHAM

LIER (GROOT-EN-KLEIN-), geh., prov. Limburg, gem. Mook-en-Middelaar, $\frac{1}{2}$ u. N. van Mook; met 5 h. en 20 inw.

* LIERWATERING (DE) staat: Zie LEEDE. lees: Zie LEE (DE).

* LIESDUNE, eene plaats, waarvan de goederen in 838 door ALFRIDUS, Bisschop van Utrecht, aan de St. Maartenskerk aldaar geschonken werden. Zie LOOSDUINEN. W. en A.

LIESEIND, geh., prov. N. Braband, gem. Schijndel. Zie LISSENHEIKEN. W.

LIESEIND, geh., prov. Noord-Braband, kant. en $1\frac{1}{2}$ u. O. van Veghel, gem. en $\frac{1}{2}$ u. O. van Uden; met 6 h. en ongeveer 40 inw.

* LIESHOUT beslaat, volgens het kadaster, 2557 bund., waaronder 1511 bund. 24 v. r. belastbaar land. Men heeft er 1 korenmolen en 1 bierbrouwerij. — In de kom van het d. staan 80 h., met 400 inw.

LIETSE (DE), water, prov. Groningen, gem. Zuidbroek, in eene noordoostelijke rigting, loopende van het Muntendammerdiep in het Dwarsdiep.

LIEVELDERBEEKJE (HET), beek, prov. Gelderland, die 1 u. Z. van Groenlo ontspringt, en kronkelende, westwaarts naar de Nieuwebeek loopt.

LIEVELDERBRUG, brug, prov. Gelderland, gem. en $\frac{1}{2}$ u. N. O. van Lichtenvoorde, over het Lievelderbeekje, in den weg van Lichtenvoorde op Groenlo.